

ДК 620:621.31

В.В. НОВОСЕЛЬЦЕВ, д-р техн. наук (Інститут загальної енергетики НАН України, Київ),
Г.О. ЄВТУХОВА (Державний комітет України з енергозбереження)

МЕХАНІЗМ ЕКОНОМІЧНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Розглянуто проблемні питання і практичні механізми підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів у комунальному секторі України. Запропоновано механізм економічного стимулювання енергозбереження на підприємствах, що належать до власності територіальних громад. Детально проаналізовано специфіку застосування механізму фінансування енергозберігаючих заходів через енергосервісні компанії з поверненням залучених з міського бюджету коштів за рахунок отриманої економії паливно-енергетичних ресурсів.

Розробка економічних механізмів стимулювання енергозбереження ще й досі є невирішеним питанням з точки зору підвищення загальнодержавного значення. В роботі [1] та посиланнях до неї констатовано, що "практично всі положення Закону України "Про енергозбереження", які вимагали подальшої конкретизації в інших законодавчих актах, практично урегульовані, і виняток становить єдина, хоча і дуже важлива позиція – втручання у систему оподаткування в частині стимулювання енергозбереження". Дійсно, заходи, запропоновані на державному рівні, зокрема Указом Президента України від 09.10.99 №1351/99 "Про прискорення реформування житлово-комунального господарства", Указом Президента України від 10.03.2000 №457 "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 лютого 2000 року "Про невідкладні заходи щодо подолання кризових явищ у паливно-енергетичному комплексі України", та постановою Кабінету Міністрів України від 27.06.2000 №1040 "Про невідкладні заходи щодо виконання Комплексної державної програми енергозбереження України", значною мірою не реалізовано. За час, що минув, так і не розроблено дієвого економічного механізму стимулювання енергозберігаючих заходів, не створено систему надійного фінансового забезпечення програм з енергозбереження, не створено не тільки привабливого, а навіть нормального інвестиційного клімату.

В цій роботі запропоновано економічний механізм стимулювання енергозбереження, який є нездатним уже сьогодні за умов існуючої системи оподаткування. Останнє стало можливим завдяки залученню бюджетів розвитку місцевих бюджетів до фінансової підтримки енергозберігаючих заходів на комунальних підприємствах. Як наслідок, це дозволяє оперативно вирішувати питання з місцевими податками, та й суттєво підвищувати ефективність використання бюджетних коштів на впровадження енергозберігаючих заходів шляхом координації зусиль міської влади та керівництва

міських комунальних підприємств. Економічний механізм запропоновано для впровадження енергозберігаючих технологій та обладнання з метою здешевлення вартості житлово-комунальних послуг і відповідного зниження тарифів.

Визначення термінів

"Енергоефективні продукція, технологія, обладнання" – продукція або метод, засіб її виробництва або впровадження, що забезпечують економічно доцільне підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів порівняно з іншими варіантами використання або виробництва продукції та послуг однакового споживчого рівня чи з аналогічними техніко-економічними показниками за умов мінімізації техногенного впливу на навколишнє середовище.

"Договір енергоефективного підряду" – договір підряду, за яким одна сторона (підрядчик – енергосервісна компанія) бере на себе зобов'язання здійснити роботи з визначення, підготовки і реалізації енергозберігаючих заходів "під ключ" та забезпечити гарантоване за проектом досягнення економії паливно-енергетичних ресурсів, друга сторона (замовник – комунальне підприємство) відшкодовує вартість виконаних робіт повністю чи частково за рахунок досягнутої замовником економії коштів на оплату споживання паливно-енергетичних ресурсів, а третя сторона (орган місцевого самоврядування) гарантує належне фінансування цих робіт замовником.

"Енергосервісна компанія" – спеціалізоване підприємство (організація), що здійснює реалізацію енергозберігаючих заходів "під ключ" повністю чи частково за рахунок власних ресурсів і забезпечує гарантоване досягнення економії паливно-енергетичних ресурсів протягом терміну реалізації енергозберігаючих заходів.

"Термін реалізації енергозберігаючих заходів" – проміжок часу, визначений договором енергоефективного підряду, що розпочинається з дати по-

чатку реалізації енергозберігаючих заходів і закінчується на момент виконання замовником своїх фінансових зобов'язань відповідно до умов договору.

"Фінансування енергозберігаючих заходів третьою стороною" – механізми інвестування коштів на енергозберігаючі заходи, яке здійснюють енергосервісні компанії та інші посередники (інвестори) з поверненням коштів повністю чи частково за рахунок отриманої економії паливно-енергетичних ресурсів.

Примітка: Орган місцевого самоврядування також є учасником фінансування (третьою стороною), гарантом і головним розпорядником коштів, отриманих за рахунок економії.

"Фактичне споживання паливно-енергетичних ресурсів" – обсяг споживання паливно-енергетичних ресурсів, що визначається за обумовлений термін, який вже минув, тобто за фактичних умов, обсягів та якості виробленої продукції і робіт, а також кількості і якості наданих послуг кінцевому споживачеві.

"Фактична економія коштів на оплату споживання паливно-енергетичних ресурсів" – різниця між фактичними витратами на споживання паливно-енергетичних ресурсів, які визначаються за обумовлений термін у цінах на момент здійснення цих витрат.

"Базове споживання паливно-енергетичних ресурсів" – розрахункова величина обсягу паливно-енергетичних ресурсів, які споживало б підприємство за обумовлений термін, що минув, за фактичних обсягів та якості виробленої продукції і робіт, а також кількості і якості наданих послуг кінцевому споживачеві, але без впровадження енергозберігаючих заходів.

"Базова економія паливно-енергетичних ресурсів" – різниця між базовим і фактичним обсягами споживання паливно-енергетичних ресурсів, яка визначається за обумовлені договором енергоефективного підряду проміжки часу з урахуванням змін, що відбуваються протягом цих проміжків і впливають на обсяги та ефективність використання паливно-енергетичних ресурсів, насамперед зміни обсягів та якості виробленої замовником продукції і робіт, а також кількості і якості наданих замовником послуг кінцевому споживачеві.

"Базова економія коштів на оплату споживання паливно-енергетичних ресурсів" – різниця між базовими та фактичними витратами на споживання паливно-енергетичних ресурсів, які визначаються в цінах на момент здійснення платежів відповідно до графіка платежів, наведеного в договорі.

Означені терміни є загально визначеними на розвинених ринках муніципального капіталу США та

Європейського Союзу, вони ґрунтуються на кращих практиках муніципального фінансування заходів з енергозбереження та вже були запроваджені в Україні в межах пілотних програм технічної допомоги [2]. Ці кращі практики встановлюють рамки фінансово-кредитної культури, яка сприяє становленню ринків позикового капіталу і боргових зобов'язань у сфері енергозбереження в Україні.

Загальні положення

Механізм економічного стимулювання енергозбереження на підприємствах комунальної власності розроблено на підставі законів України "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про місцеві державні адміністрації" та "Про енергозбереження". Метою розробки механізму є: встановлення прозорих відносин між органами місцевого самоврядування і комунальними підприємствами у сфері фінансово-економічного стимулювання енергозбереження; створення умов для концентрації внутрішніх резервів міста і залучення зовнішніх інвестицій для фінансування енергозберігаючих заходів, що спрямовані на зниження собівартості та підвищення якості наданих населенню послуг; забезпечення зацікавленості підприємств, організацій в енергозбереженні та впровадженні енергозберігаючих технологій і обладнання; закріплення відповідальності юридичних осіб за прийняття рішень у цій галузі.

Досягнення мети здійснюється за рахунок таких чинників:

- залучення коштів місцевого, обласного та державного бюджетів до фінансування енергозберігаючих заходів з поверненням коштів до бюджету повністю чи частково за рахунок отриманої економії паливно-енергетичних ресурсів;

- залучення до фінансування енергозберігаючих заходів третьої сторони, тобто інвестування коштів у сферу енергозбереження через енергосервісні компанії та інших фінансових посередників з поверненням коштів повністю чи частково за рахунок отриманої економії паливно-енергетичних ресурсів;

- стимулювання ринку енергосервісних компаній (ЕСКО), що впроваджують енергозберігаючі заходи "під ключ" шляхом інвестування їх власних ресурсів;

- впровадження механізму "револьверного" фінансування інвестиційних енергозберігаючих заходів на комунальних підприємствах;

- стимулювання енергозбереження через встановлення (регулювання) тарифів;

- популяризації економічних, екологічних і соціальних переваг енергозбереження, підвищення громадського освітнього рівня у цій сфері.

Принципи стимулювання енергозберігаючих заходів

Економічне стимулювання енергозбереження ґрунтується на принципі взаємної фінансової відповідальності органів місцевого самоврядування і комунальних підприємств і передбачає компенсаційні виплати (відшкодування) збитків у разі невиконання умов договору енергоефективного під'яду. Економічне стимулювання енергозбереження пропонується здійснювати шляхом:

- встановлення (регулювання) рівня цін і тарифів на комунальні послуги, що забезпечують відшкодування витрат операційної діяльності підприємства, фінансових витрат і витрат (або їх частки) на здійснення капітальних інвестицій і витрат з податку на прибуток;
- надання комунальним підприємствам податкових та інших пільг з місцевого бюджету для стимулювання впровадження енергозберігаючих технологій, обладнання і матеріалів;
- пільгового кредитування інвестицій в енергозбереження, тобто компенсацію позикового відсотка за рахунок коштів місцевого бюджету;
- встановлення підвищених норм амортизації енергозберігаючих основних фондів комунальних підприємств;
- включення до тарифів на комунальні послуги енергозберігаючої складової, яка забезпечує повернення інвестиційних коштів, залучених в енергозбереження;
- матеріального стимулювання колективів та окремих працівників за ефективне використання економію паливно-енергетичних ресурсів, впровадження раціоналізацій.

Застосування економічного стимулювання енергозбереження на комунальних підприємствах має здійснюватися на основі добровільних угод між органом місцевого самоврядування і комунальним підприємством чи їх добровільними об'єднаннями (за формою Типової угоди про надання комунальних послуг) і закріплюється підписанням договору енергоефективного під'яду.

Джерела фінансування та енергозберігаючі заходи

Джерелами фінансування енергозберігаючих заходів є:

- власні кошти, трудові та матеріальні ресурси комунального підприємства;
- позики та цільове фінансування з місцевого бюджету;
- кошти та матеріальні ресурси енергосервісних компаній;

- заохочувальні кредити виробників обладнання і матеріалів;
- залучені інвестиції та спонсорські фонди (фонди технічної допомоги);
- консолідовані кошти промислових і комерційних підприємств-споживачів на капітальні інвестиції на основі угод;
- кредити комерційних банків;
- добровільні внески українських та іноземних юридичних осіб;
- інші надходження, не заборонені законодавством України.

До енергозберігаючих належать такі заходи:

- проведення енергетичних аудитів і розробка бізнес-планів;
- виконання проектно-конструкторських робіт;
- закупівля, доставка, монтаж і введення в експлуатацію енергоефективного обладнання та матеріалів;
- оснащення комунальних підприємств засобами обліку, контролю й управління енерговикористанням;
- експлуатація та ремонт устаткування, моніторинг і перевірка (верифікація) досягнутого енергозбереження;
- погашення зобов'язань, пов'язаних із залученням інвестицій та позикових коштів у енергозбереження, в тому числі з місцевого бюджету;
- надання податкових пільг і субсидій (можливо, капітальних трансфертів) для розробки і реалізації енергозберігаючих заходів за рахунок надходжень місцевого бюджету або в разі перевищення показників з надходжень до бюджету;
- здійснення програми реструктуризації підприємства, спрямованої на впровадження енергозберігаючих технологій та обладнання;
- підготовка і перепідготовка кадрів.

Заходи щодо стимулювання енергозбереження з боку міста

Для координації спільних дій органів міського самоврядування, міських комунальних підприємств і територіальної громади створюється Спостережна рада міста з енергозбереження, яка діє на підставі Положення про Спостережну раду міста з енергозбереження.

Встановлюються прозорий порядок і правила контролю доцільності вкладання коштів у конкретні енергозберігаючі заходи з метою підвищення ефективності використання коштів міського бюджету та міських комунальних підприємств:

- відповідно до Закону України від 21.06.01 №2542-III "Бюджетний кодекс України", видатки

місцевого бюджету на фінансування енергозберігаючих заходів визначаються за статтею "Капітальні вкладення" бюджету розвитку місцевого бюджету;

– кошти бюджету розвитку місцевого бюджету перераховуються безпосередньо комунальним підприємствам і використовуються для фінансування енергозберігаючих заходів, які включено до місцевої програми розвитку житлово-комунального господарства;

– управління житлово-комунального господарства відкриває спеціальний накопичувальний рахунок для фінансування енергозберігаючих заходів, на який комунальні підприємства перераховують обумовлену договором енергоефективного підряду частку економії коштів на оплату паливно-енергетичних ресурсів, вже досягнутої на підприємствах унаслідок впровадження енергозберігаючих заходів, включених до місцевої програми розвитку житлово-комунального господарства;

– розподіл накопичених на спеціальному рахунку коштів між комунальними підприємствами, а також контроль за їх цільовим використанням здійснюється Спостережною радою міста з енергозбереження в порядку, затвердженому рішенням виконавчого комітету міської ради;

– невикористані у звітному році кошти спеціального рахунку для фінансування енергозберігаючих заходів вилученню не підлягають, а переходять на наступний рік і використовуються за призначенням;

– на міських комунальних підприємствах створюються Фонди енергозбереження для залучення капітальних інвестицій з метою підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів і забезпечення умов гарантованого повернення залучених фінансових ресурсів.

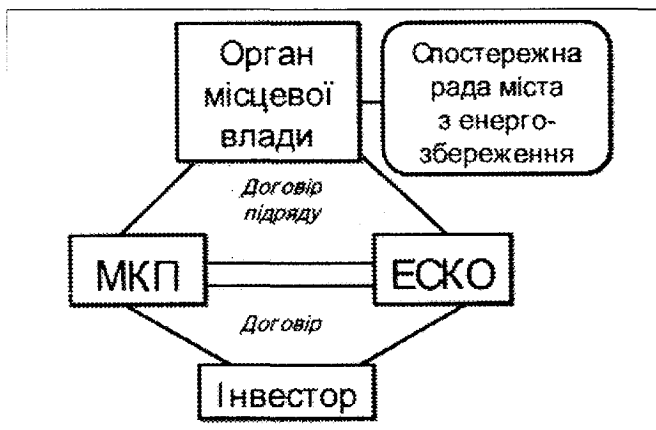

Рис. 1.

На рис. 1 наведено схему договірних взаємовідносин на рівні підприємства. Схема охоплює договірні відносини між замовником – міським комунальним підприємством (МКП), підрядником – енергосервісною компанією (ЕСКО) та органом місцевої влади і його повноважним представником – Спостережною радою міста з енергозбереження в рамках договору енергоефективного підряду, а також взаємовідносини між зовнішнім фінансовим посередником (інвестором) та ЕСКО і МКП.

На рис. 2 наведено структурну схему відносин на рівні органу місцевої влади. Схема відображає різноманітність взаємовідносин між МКП, що створили Фонди енергозбереження, ЕСКО та інвесторами на рівні органу місцевої влади і його повноважного представника – Спостережної ради міста з енергозбереження.

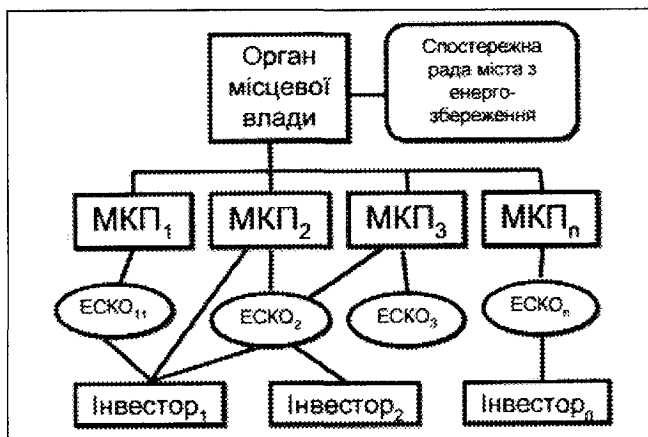

Рис. 2.

На рис. 3 наведено схему потоків капіталу та управління ними на рівні підприємства. Ця структурна схема показує потоки капіталу між МКП і його Фондом енергозбереження, місцевим бюджетом (Органом місцевої влади), ЕСКО, Інвесторами і Фондами технічної допомоги, а також механізми керування цими потоками капіталу, що здійснюється Спостережною радою міста з енергозбереження.

Спостережна рада міста з енергозбереження

Спостережна рада міста з енергозбереження (далі – Спостережна рада) створюється рішенням виконавчого комітету міської ради. До складу Спостережної ради міста входять її голова (заступник міського голови), перший заступник голови, відповідальний секретар і члени ради. До складу Спостережної ради повинні також входити представники комунальних підприємств і територіальної громади. Персональний склад Спостережної ради затверджує виконавчий комітет місь-

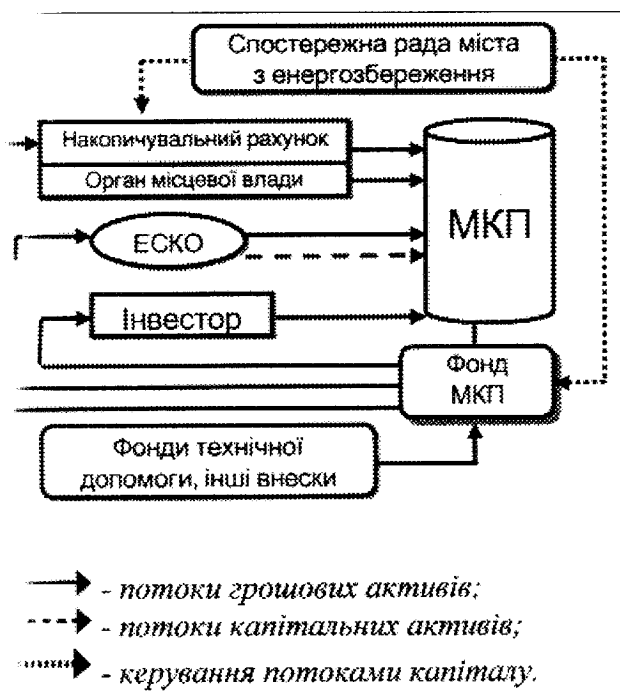

Рис. 3.

ради. Порядок проведення засідань Спостережної ради та регламент її роботи визначаються Спостережною радою за погодженням з міським головою. У своїй діяльності Спостережна рада керується чинним законодавством України та Положенням про економічне стимулювання енергозберігаючих заходів на комунальних підприємствах, затвердженим рішенням міської ради.

Спостережна рада відповідає перед міською радою та її виконавчим комітетом за залучення капітальних інвестицій у сферу енергозбереження комунальних підприємств, у тому числі шляхом поновлення зобов'язань підприємств по залучених інвестиціях в енергозбереження, надання податкових пільг, субсидій, сприяння укладанню угод на фінансування енергозберігаючих проектів третьою стороною, створення фондів енергозбереження комунальних підприємств. Для виконання зобов'язань Спостережній раді надається право покривати видатки, які здійснюють місцеве фінансове управління або управління житлово-комунального господарства на використання коштів міського бюджету та коштів спеціального накопичувального рахунку для фінансування енергозберігаючих заходів, передбачених місцевою програмою розвитку житлово-комунального господарства.

За поданням керівника комунального підприємства виконком міської ради приймає рішення про внесення змін чи доповнень до статуту підприємства щодо створення Фонду енергозбереження на конкретному комунальному підприємстві. Спостережна рада міста з енергозбереження

затверджує персональний склад Наглядової ради фонду енергозбереження на комунальному підприємстві у складі голови Фонду, його першого заступника і членів ради. Необхідною умовою прийняття рішення про створення Фонду енергозбереження на підприємстві є наявність розробленого стратегічного плану розвитку комунального підприємства. Спостережна рада погоджує положення про Фонди енергозбереження на конкретних міських комунальних підприємствах, що розробляються на основі Типового положення про фонд енергозбереження міського комунального підприємства, який затверджується рішенням виконкому міської ради.

Спостережна рада затверджує регламент роботи Наглядових рад фонду енергозбереження, а також контролює використання коштів Фондів відповідно до укладених договорів енергоефективного підряду. Голова Спостережної ради укладає договори енергоефективного підряду від імені міста.

Відбір інвестиційних проектів з енергозбереження для включення до місцевої програми розвитку житлово-комунального господарства здійснюється відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 25.11.99 №2145 "Про Порядок проведення на конкурсних засадах оцінки та відбору інвестиційних проектів, що передбачають залучення коштів державного бюджету". Порядок відбору проектів з енергозбереження і здійснення видатків на їх виконання за рахунок державного бюджету затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 14.03.01 №241 "Про використання бюджетних асигнувань на виконання енергозберігаючих проектів" (Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ №1442 від 26.10.01).

Фонд енергозбереження комунального підприємства

Фонд енергозбереження міського комунального підприємства (далі – Фонд енергозбереження) є спеціальним фондом, що створюється на підприємстві для впровадження енергозберігаючих заходів, які передбачені місцевою програмою розвитку житлово-комунального господарства. Створення Фонду енергозбереження на підприємстві є засобом визначення і врегулювання відносин у галузі економічного стимулювання енергозбереження між органом місцевого самоврядування та його виконавчим комітетом, які несуть відповідальність перед членами територіальної громади за ефективну експлуатацію майна підприємств і надання послуг, з одного боку, та комунальними підприємствами, які експлуатують передане їм майно

в процесі виробництва та надання цих послуг споживачам від імені міста, з іншого. Функціонування Фонду енергозбереження має бути спрямоване на підвищення ефективності використання активів підприємства, залучених бюджетних коштів і зовнішніх інвестицій для впровадження енергозберігаючих заходів, а не на отримання прибутку.

Розпорядження коштами Фонду енергозбереження здійснюється в рамках чинного законодавства України, на підставі Положення про Спостережну раду міста з енергозбереження та Типового положення про фонд енергозбереження міського комунального підприємства. Кошти Фонду енергозбереження формуються за рахунок:

- відрахувань за фактично підтверджену кількість зекономлених енергетичних ресурсів і води, досягнутих внаслідок впровадження енергоефективних технологій і обладнання;
- амортизаційних відрахувань у сумі фінансування заходів з енергозбереження;
- коштів бюджетів усіх рівнів;
- залучених спонсорських фондів і фондів технічної допомоги;
- добровільних внесків українських та іноземних юридичних осіб;
- інших надходжень, не заборонених законодавством України.

Використання коштів Фонду здійснюється за погодженням Спостережної ради міста з енергозбереження відповідно до обсягів і термінів, що визначені в договорі енергоефективного під'яду. Використання підприємством коштів Фонду енергозбереження не за призначенням є підставою для їх повернення до Фонду. Невикористані у звітному році кошти Фонду енергозбереження вилученню не підлягають, а переходять на наступний рік і використовуються за призначенням.

Фонд енергозбереження створюється на підприємстві за добровільним рішенням керівника підприємства. Після прийняття відповідного рішення про створення на підприємстві Фонду енергозбереження його керівник подає на погодження до Спостережної ради міста:

- положення про Фонд енергозбереження підприємства;
- склад Наглядової ради Фонду енергозбереження;
- порядок проведення засідань Наглядової ради Фонду енергозбереження та регламент її роботи;
- стратегічний план розвитку комунального підприємства з енергозбереження, де окремими розділами подано:

- програму капітальних вкладень підприємства, яка визначає інвестиційні проекти з енергозбереження (будівництво нових, реконструкція, технічне переобладнання, модернізація діючих об'єктів), термін їх впровадження, обсяги фінансування та розрахунки прогнозованої економії від впровадження енергозберігаючих заходів;

- прогноз фінансових результатів господарської діяльності підприємства та руху коштів на термін реалізації енергозберігаючих заходів, який включає рух коштів від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності;

- оцінку можливостей забезпечення фінансування енергозберігаючих заходів власними ресурсами підприємства та визначення потреби в залученні грошових ресурсів, у тому числі окремо міста.

Баланс Фонду енергозбереження відображається в балансі підприємства окремим рядком. Розрахунки і звітні дані, які підтверджують економію паливно-енергетичних ресурсів, затверджуються керівником підприємства після їх оформлення відповідними службами та підрозділами підприємства, за підписами головного енергетика і головного технолога підприємства чи начальника виробничо-технічного відділу, начальника планового відділу, головного бухгалтера, головного економіста. Правила і процедура визначення обсягів фактичної та базової економії паливно-енергетичних ресурсів і коштів на оплату їх споживання фіксуються у договорі енергоефективного під'яду, що підписується усіма сторонами, які фінансують обумовлені енергозберігаючі заходи.

Обсяги базової економії паливно-енергетичних ресурсів і коштів на оплату їх споживання, що використовуються при розрахунках з підрядником та містом, визначаються з урахуванням змін, які відбуваються протягом періоду реалізації енергозберігаючих заходів і впливають на обсяги та ефективність використання цих ресурсів, насамперед зміни обсягів виробленої продукції та робіт, а також кількості і якості наданих послуг кінцевому споживачеві. Перелік можливих змін включає зміни параметрів продукції (наприклад, зменшення температури гарячої води та тиску), графіку надання послуг (наприклад, подача води по графіку), параметрів навколишнього середовища (наприклад, холодна або тепла зима), перерви в постачанні паливно-енергетичних ресурсів, заміна обладнання і таке інше, що помітно впливають на фактичне споживання та економію паливно-енергетичних ресурсів. Розрахунки проводяться підрядником за даними бухгалтерської звітності з використанням допоміжної інформа-

ні та даних оперативного обліку в підрозділах підприємства. Якщо зміни впливають на фактичне споживання більше, ніж на 10%, відповідні зміни мають бути погоджені з усіма зацікавленими сторонами та внесені в договір енергоефективного підяду.

Порядок розрахунку базової економії паливно-енергетичних ресурсів та коштів на оплату їх споживання визначається зафіксованою в договорі енергоефективного підяду процедурою відповідно до "Міжнародного протоколу щодо змін характеристик та перевірки заходів з енергозбереження" [3]. Економією енергоресурсів вважаються як пряма економія енергоносіїв на технологічні потреби, так і економія енергоносіїв, витрачених на виробництво на підприємстві запасних частин, змінного обладнання, комплектувальних виробів тощо. Частку економії коштів за споживання паливно-енергетичних ресурсів, яку досягнуто на підприємстві внаслідок впровадження енергозберігаючих заходів і обумовлено в договорі енергоефективного підяду як повернення до міського бюджету, перераховується підприємством на спеціальний накопичувальний рахунок органу місцевого самоврядування (в управлінні житлово-комунального господарства виконкому) для подальшого використання на фінансування енергозберігаючих заходів, які включено до місцевої програми розвитку житлово-комунального господарства.

Часткове фінансування обумовленої у договорі енергоефективного підяду частки капіталовкладень, що видаються з бюджету міста для впровадження енергозберігаючих заходів, може здійснюватися за рахунок звільнення підприємства від місцевих платежів, що здійснюється на підставі рішення міської ради та оформлюється змінами до договору енергоефективного підяду. Частка амортизаційних відрахувань комунального підприємства, що обґрунтована в договорі енергоефективного підяду, може використовуватися в рахунок погашення боржовиків міського бюджету для економічного стимулювання енергозберігаючих заходів.

Експертиза енергозберігаючих заходів

Проведення експертизи стратегічного плану розвитку комунального підприємства та енергозберігаючих заходів, що запропоновані для включення до місцевої програми розвитку житлово-комунального господарства, є обов'язковою в разі запровадження економічного стимулювання енергозбереження на комунальному підприємстві. Експертиза стратегічного плану та енергозберігаючих заходів на предмет визначення доцільності

та ефективності здійснюється Спостережною радою із залученням експертів-фахівців. Порядок і терміни здійснення додаткових експертиз, у тому числі для підтвердження досягнутого рівня економії паливно-енергетичних ресурсів, узгоджується між підприємством і підрядником на етапі укладання договору енергоефективного підяду.

Проведення попереднього енергетичного обстеження на предмет визначення фактичних обсягів споживання паливно-енергетичних ресурсів на момент укладання договору енергоефективного підяду і обґрунтування висновків щодо рівня підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів є обов'язковим. Витрати на проведення енергетичних обстежень є обґрунтованими і відносяться на витрати звичайної діяльності підприємств.

Контроль за результатами економічного стимулювання

Контролю підлягає правильність та ефективність використання цільових коштів, виділених з міського бюджету для здійснення енергозберігаючих заходів, відповідність досягнутих результатів їх впровадження результатам попереднього енергетичного обстеження. Контроль здійснюється Спостережною радою відповідно до положень Міжнародного протоколу щодо змін характеристик і перевірки заходів з енергозбереження. Порядок здійснення контролю узгоджується з підприємством на етапі укладання договору енергоефективного підяду.

Порядок матеріального стимулювання колективів

Матеріальне стимулювання за ефективно використання енергоресурсів здійснюється відповідно до спільного наказу Державного комітету України з енергозбереження та Міністерства економіки України від 21.06.2000 №47/127 "Про затвердження Положення про матеріальне стимулювання колективів і окремих працівників підприємств, організацій та установ за економію паливно-енергетичних ресурсів у суспільному виробництві" шляхом преміювання трудових колективів і окремих працівників підприємств, організацій та установ у межах установленої в договорі енергоефективного підяду частки вартості зекономлених паливно-енергетичних ресурсів. Економія енергоресурсів визначається як різниця між нормативними і фактичними питомими витратами паливно-енергетичних ресурсів, помножена на кількість виробленої продукції (наданих послуг). Підставою для матеріального стиму-

лювання трудових колективів і окремих працівників підприємств, організацій та установ є розрахунок вартості зекономлених паливно-енергетичних ресурсів. Розрахунок проводиться за даними бухгалтерської звітності з використанням як допоміжної інформації даних оперативного обліку в підрозділах підприємства. Обов'язковою умовою застосування цього економічного механізму є наявність затверджених у встановленому порядку питомих норм витрат паливно-енергетичних ресурсів.

Матеріальне стимулювання працівників підприємства проводиться за наявності фактичної економії паливно-енергетичних ресурсів у підрозділах (цехах), розрахованої за різницею питомих витрат, незалежно від економії або перевитрат паливно-енергетичних ресурсів у цілому по підприємству. До 15% коштів, які належать підрозділам (цехам) на матеріальне стимулювання за економію паливно-енергетичних ресурсів, можуть бути направлені керівником підприємства на преміювання працівників апарату управління за проведення організаційно-технічних заходів, які сприяли зниженню енергоємності продукції і витрат енергоносіїв.

Взаємодія з центральними органами влади

Взаємні відносини з органами влади у сфері енергозбереження щодо економічного стимулювання комунальних підприємств регулюються окремими угодами.

Міжнародне співробітництво у сфері енергозбереження

Положення сприяє виконанню зобов'язань місцевої влади за міжнародними договорами України на відповідній території (Стаття 26 Закону України від 09.04.99 №586-XIV "Про місцеві державні адміністрації").

Програма дій на державному рівні

Програму пропонованих дій на державному рівні досить повно викладено в роботі [1] та посиленнях до неї. Показано, що поступове підвищення енергоефективності в національній економіці за своєю природою є результатом запровадження переважно маловитратних та, частково, швидкокупних заходів з енергозбереження. Для надання стійкого характеру процесам підвищення енергоефективності необхідна участь держави в запро-

вадженні економічних механізмів стимулювання енергозбереження та інвестицій у цю сферу. Наведено, що в умовах відсутності бюджетних і централізованих джерел фінансування та дешевих вітчизняних кредитів, а також обмежених обігових коштів підприємств, для фінансування заходів з енергозбереження доцільно використати економію коштів, яка досягається внаслідок запровадження енергозберігаючих заходів.

У програмі пропонується поширити на виробничу сферу механізм фінансування заходів з енергозбереження, визначений Указом Президента від 16.06.99 №662/99 "Про заходи щодо скорочення енергоспоживання бюджетними установами, організаціями та казенними підприємствами", який передбачає використання з цією метою економії коштів, що досягається запровадженням заходів з енергозбереження. Мовою законодавства це означає необхідність внесення змін до таких законів:

– "Про систему оподаткування" – щодо створення фондів енергозбереження на підприємствах як засобу реалізації впливу держави на цю важливу для економіки проблему;

– "Про оподаткування прибутку підприємств" – щодо пільгового оподаткування частини прибутку підприємств, отриманого в результаті ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, як різниці їх питомих витрат у вартісному виразі в обсягах виробництва звітного року по відношенню до попереднього року;

– "Про енергозбереження" – щодо наповнення спеціальних фондів енергозбереження звільненою від оподаткування економією коштів підприємств. У рамках законопроекту, підготовленого для внесення до Верховної Ради України, передбачається врегулювати на законодавчому рівні проведення енергетичних обстежень, включення до сфери енергозбереження постачання води та інших ресурсів приєднаними мережами, стимулювання енергозбереження методами тарифної політики.

Ініціюючи створення фондів енергозбереження на міських комунальних підприємствах, міська рада та її виконавчий комітет роблять важливий крок з переломлення негативних тенденцій розвитку підприємств комунальної власності, які нині позбавлені практичних можливостей кардинального вирішення проблем енергоефективності та енергозбереження.

1. Жовтянський В.А. / Енергозбереження: Роль і місце в енергетичній стратегії України // Проблеми загальної енергетики. – 2001. – №5. – С. 22-24.

2. Новосельцев О.В., Руденко О.В. Країні практики з енергозбереження. Комунальне господарство: підприємства тепло-, водопостачання та водовідведення. – Київ: ПАДКО/АМР США, 2002. – 62 с.

3. Міжнародний протокол щодо змін характеристик і перевірки заходів з енергозбереження. Переклад українською мовою. – Київ: Агентство з раціонального використання енергії та екології, 1997. – 215 с.